

1968

1 iunie

Chardonne a fost înmormântat ieri¹. Era cât pe ce să nu pot fi prezent (greve ale căilor ferate, penurie de benzină), așa cum mi s-a întâmplat și la moartea lui Giraudoux sau a lui Cocteau. Exil. Emigrare. Destin centrifug.

Voi încerca, totuși, să continui să-i scriu, căci să-ți scrii doar ție însuși înseamnă, de fapt, să nu scrii nimănui.

Întâmplarea mi-a pus în mână, în noaptea aceasta, poeziile lui Kipling. O lume încă și mai ruptă de a noastră decât cea a lui Byron sau a lui Shakespeare. Oare ce reacție are un englez al zilelor noastre în fața unui

„Kabul Town...

Blow the bugle, draw the sword”

sau a acestui cânt în onoarea *Omului alb*:

„Now, this is the faith that the white man hold...”

sau a imnului victorian:

„Have you heard of the widow of Windsor...”

¹ Jacques Chardonne (1884-1968), pseudonim al lui Jacques Boutelleau, scriitor, codirector asociat la Editura Stock.

sau:

„Come back, you, British soldier,
Come back to Mandalay”²,

ritmuri de marș, căror le regăsesc fără să vreau ecoul într-al meu „Imn Angliei”, din *Lampes à Arc* (scris în 1915).

Trenul străbate o pădurice de salcâmi în floare (după Martigny): ce amestec fastuos!

Îl admir pe Maurras³ scriitorul, poetul. Dicționarul politic însă, mai ales „*la France seule*”, mi s-a părut întotdeauna dement (ca și la Drieu) și m-a împiedicat să mă apropiu de Acțiunea franceză; de altfel, raporturile mele cu Léon Daudet⁴ n-au fost niciodată de altă natură decât literară, *via* Lucien.

Atunci când vorbea despre ideile noastre reformiste de pe la începutul anilor '30, Paul Souday⁵ spunea, cu mult spirit (ceea ce nu-i prea stătea în obișnuință): „În programul tinerei Drepte, toate ideile sunt de stângă”.

Iar Chardonne zicea deseori: „Câtă osteneală mi-am dat ca să mă fac citit! În 1922! Ia gândiți-vă numai! O întreagă ge-

² „Oraș Kabul... Suflă din corn și scoate spada”; „Acum, aceasta este credința omului alb”; „Ai auzit de văduva de la Windsor...”; „Întoarce-te, tu, soldat britanic,/ Întoarce-te în Mandalay» (trad. S.D.)

³ Charles Maurras (1868-1952), scriitor, cofondator, împreună cu Léon Daudet, și redactor-șef, din 1908 și până în 1944, al cotidianului naționalist și monarhist *Acțiunea franceză*. Pentru că a susținut, prin scrierile sale, guvernul de la Vichy, el a fost condamnat, în 1945, la detenție pe viață și exclus din Academia Franceză. Grațiat în 1952, cu puțin înainte de a muri.

⁴ Léon Daudet (1867-1942), scriitor și critic literar, colaboratorul cel mai marcant al *Acțiunii franceze*, prin verva sa de polemist. Fratele său, Lucien Daudet (1878-1946), scriitor, prieten al lui Marcel Proust, participa, ca și Jean Cocteau și Paul Morand, la serile pariziene care reuneau, între 1917 și 1920, un cerc ilustru de oameni de litere, artiști și muzicieni.

⁵ Critic literar al revistei *Temps*. Articolele sale, la apariția fiecăruia dintre volumele operei lui Proust, sunt adunate într-un volum editat de Simon Kra, în 1927.

nerație, a voastră, îmi cădea pe cap, călcându-mă în picioare: dumneata, Mauriac, Montherlant⁶!”

Am avut întotdeauna asupra contemporanilor mei mai multă influență decât mi-am închipuit. Și nu din pricina operei mele, a prezenței sau a căldurii mele personale, ci a imagini (în general false), a legendei mele.

12 iunie

I-am spus ieri lui E.: „*Mă doare sufletul, pentru că moartea lui Chardonne nu m-a durut destul de tare*”. Ea a surâs. Zău, chiar nu știu de ce, căci nu era un spirit de glumă.

La Loech-les-Bains, un cimitir cu mormintele aliniate; îndărătul zidului, jos, mașini aliniate, la rândul lor, parcă deasupra mormintelor; viteza devenită la fel de imobilă ca și moartea.

12 iunie

Rapiditatea cu care Couve de Murville⁷ a dat fuga să caute credite la FMI, făcând preș în fața englezilor, este savuroasă. Oare o să rezistăm până la alegerile de la yankei ori devalorizarea generală va avea loc cu mult înainte?

În orice caz, valoarea aurului continuă să crească, chiar a doua zi după reuniunea experților de duminică, de la Haga.

Declarația lui Couve de Murville: „*Nu va fi nicio devalorizare*”; și totuși, dacă ai pune cap la cap toate declarațiile ase-

⁶ *Epítalamul* lui Jacques Chardonne a apărut în 1921; *Ouvert la nuit* și *Fermé la nuit*, de Paul Morand, au apărut în 1922 și 1923, iar *Préséances*, de François Mauriac, urmate de *Le Baiser au lépreux*, în 1922; Henry de Montherlant publicase deja, în 1920, *La Relève du matin* și *Le Songe*, în 1922.

⁷ Maurice Couve de Murville (1907-1999), ministru al finanțelor la 31 mai 1968, apoi prim-ministru, din iulie 1968 și până în iunie 1969.

mănătoare, ale tuturor miniștrilor de finanțe ai Franței, din 1920 și până astăzi, ai putea umple biblioteci.

Couve este unul dintre acei inspectori de finanțe care și-au pus amprenta asupra Franței între 1925 și 1930; ideile sale financiare vor ști ele însă să se adapteze și la naufragiul prezent?

Niciodată nu am avut încredere în inspectori. Rolul lor nu a ieșit bine în evidență decât după războiul din 1914, când francul a început să scadă. De atunci încolo, ei au întruchipat atotputernicia, în timp ce francul a continuat să se turtească, de parcă ar fi fost un fursec uscat.

Discursuri electorale: cuvinte abstracte, luându-și zborul, precum baloanele umflate cu aer irespirabil, către un firmament pe care nu strălucesc decât verbe la viitor.

13 iunie

Discursul generalului de Gaulle, alaltăieri, mi-a adus aminte de cele ale colonelului La Rocque⁸. Jos cu totalitarismul comunist. Tot repetăm chestia asta încă din 1917. Și, în tot acest timp, partidul comunist salva a V-a Republică de la anarhie. Ieri-seară, discursul televizat al lui Waldeck-Rochet⁹ era înțeleapta predică a unui radical-socialist, stil Herriot... De la Waldeck-Rochet la Waldeck-Rousseau¹⁰.

⁸ Colonel François de La Rocque (1885-1946), fondator, în 1927, al Ligii Croix-de-Feu, care i-a regrupat pe vechii combatanți.

⁹ Waldeck Rochet, zis și Waldeck-Rochet (1905-1983), secretar general, din mai 1964, al Partidului Comunist Francez, pe care l-a reprezentat la Londra, alături de generalul de Gaulle; mai târziu, conducător al partidului. Alegerile legislative din iunie 1968 au marcat eșecul programului comun al stângii, elaborat de François Mitterrand.

¹⁰ Pierre Waldeck-Rousseau (1846-1904), președinte al Consiliului, din 1899 și până în 1902, constituise un cabinet al Apărării republicane care să contracareze mișcările naționaliste de dreapta.

Între de Gaulle și PC, începând cu Alger 1942, există, ascunse în dulapul comun, prea multe cadavre, pentru ca ei să cunoască vreodată o adevărată ruptură.

Presa elvețiană afirmă că guvernul francez încurajează revolta pentru a determina votarea dreptei.

Alegerile: „Socotind luna mai care tocmai a trecut, 40 de milioane de oameni care s-au săturat de atâta rahat vor fi oare mai puternici decât 10 milioane de oameni care încă mănâncă rahat?” se tot întreabă burghezii¹¹.

Presa elvețiană continuă să fie violent ostilă lui de Gaulle. „Consensul național”, care este diferența în raport cu cel despre care se vorbea în 1936? Nu poți construi un consens cu Pompidou-Rothschild¹² șef de cabinet.

Dacă de Gaulle nu ar fi prea bătrân, ar practica naționalism-comunismul după alegeri, așa cum Napoleon a încercat iacobinismul 93 în timpul celor O Sută de Zile. Prea târziu însă.

Drieu¹³ vorbea fără-ncetare de „*generația ratată*” (a lui). Ce-ar mai spune de cea de azi?

Încă din 1943, Drieu pune în gura unui de Gaulle sud-african, în *La Révolution nationale*: „*Mă voi face indispensabil rușilor împotriva anglo-saxonilor*”.

¹¹ Agitația suscitată de mișcarea studenților contestatari, care a cuprins și mediile muncitorești și funcționărești, manifestația organizată de centralele sindicale pe 13 mai fuseseră urmate de o grevă generală, care a paralizat întreaga Franță. Semnarea Acordurilor de la Grenelle, pe 27 mai, apoi succesul UDR-ului în alegerile legislative de la sfârșitul lunii iunie urmau să conducă la o întărire a regimului.

¹² Georges Pompidou (1911-1974), director general al băncii Rothschild, în 1956. Prim-ministru din aprilie 1962 și până în iulie 1968. Ales președinte al Republicii, în iunie 1969.

¹³ Pierre Drieu La Rochelle (1893-1954), scriitor, director la *La N.R.F.*, din 1940 până în 1943.

Ieri, mergând la Chamonix, am luat cu mine șpalturile de la *Sophie de Celle*¹⁴. Un vameș francez și-a băgat nasul printre hârtii și a căzut peste pagina bibliografică: „*E în germană*”, zice el, bănuitor. Un reflex stil Clemenceau 1917, care nu i-a mai părăsit niciodată pe francezi.

13 iunie

Umblă un zvon cum că președintele Johnson¹⁵ ar merge în vara aceasta în vizită la Moscova. Aceasta vrea să însemne, probabil, că o va face prin reprezentare.

La Leukerbad, casa lui Wolfgang Loretau. Tavane joase. Ziduri exterioare acoperite cu solzi de lemn, cu inscripții gotice albe. Porți exterioare în stil renascentist Sion; în văile astea ascunse de lume, stilurile sunt în întârziere cu vreo două secole (ca și în cazul cufărului meu breton (1603) cu figurine de la sfârșitul secolului al XV-lea; iar, la Vevey, dulapul (1707) cu arhitectura secolului al XVI-lea). Podele denivelate, cu noduri groase în lemn. Sobă din piatră argiloasă, cu blazon negru. Bârne și despărțitori cu inscripții în latina secolului al XVII-lea. Cuve de piatră. Grinzi din coji de nucă. Pe tencuiala groasă, onctuoasă. Pocale din alamă, cu gura în jos, capace etalate, cum nu le stă în obicei colecționarilor, ci doar țăraniilor care se slujesc de ele zilnic.

¹⁴ *Ci-gît Sophie-Dorothée de Celle* (Flammarion, 1968). Biografia soției Electorului de Hanovra, devenit George I al Angliei, care, mai apoi, a pus să fie închisă din cauza relației sale amoroase cu contele Philippe Christophe de Königsmark, care, la rândul său, a fost asasinat. Strămoașă a lui Frederic II, rege al Prusiei.

¹⁵ Lyndon B. Johnson (1908-1973), președinte al Statelor Unite după asasinarea lui John F. Kennedy, în 1963, reales în 1964.

14 iunie

Când, citându-i și datându-le precis afirmațiile, le aduci oamenilor aminte ce anume au spus, se înfurie deodată, negă și nu te vor ierta niciodată pentru aceasta.

Dacă, în iunie '40, de Gaulle mi-ar fi spus că este un general răzvrătit, maurrasian și anticomunist, aș fi înțeles; dar să nu-și dea cărțile pe față decât douăzeci și opt de ani mai târziu, după un imens ocol pe la democrațiile rusă și anglo-saxonă, mi se pare deja un circuit cu mult prea lung, prea tardiv și obositor, mai ales pentru un om de vârsta lui.

15 iunie

După ce a făcut carieră denunțându-l pe Franco, Mauriac¹⁶, gaullist necondițional, îl sprijină, în 1968, chiar pe Franco.

Gata cu *Napoléon, homme pressé*. Alain Decaux¹⁷ îmi scrie că va prezenta *Souvenirs* în noul său magazin istoric.

Chardonne: „*Iată că a sosit vremea să tăcem, lucru pentru care mintea noastră nu este pregătită; ai spune un ceas care continuă să ticăie la încheietura unui mort*”.

Câtă profundă înțelepciune în fiecare cuvânt al lui Chardonne, al lui Bonnard¹⁸. Cuvinte care pătrund în panteonul înghețat și inutil al sentințelor morale, pe care nimeni însă nu le mai vizitează.

¹⁶ François Mauriac (1885-1970), ales în Academia Franceză, în 1933. A debutat în jurnalismul politic, opunându-se franchismului, în 1936.

¹⁷ Alain Decaux (1925), istoric și producător de emisiuni de televiziune, ales în Academia Franceză, în 1979.

¹⁸ Abel Bonnard (1883-1968), scriitor, ales în Academia Franceză, în 1932. Ministru al educației naționale, din 1942 și până în 1944. Condamnarea sa la moarte, în contumacie, în 1945, a fost comutată, în 1960, de către Înalta Curte de justiție, la zece ani de exil, începând cu 1945.